

**Семенишена Н.В.**

канд. екон. наук, доцент кафедри  
обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу  
*Подільський державний аграрно-технічний університет*  
*(м. Кам'янець-Подільський)*

## **ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ВПЛИВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ**

Попри потребу і вагомість внутрішніх важелів самореалізації в питаннях розвитку обліку як базової основи стабільності національної економіки, на перший план у глобальному суспільстві виступають інтереси людства. Досягнення останніх значною мірою визначається політичною складовою, а також становищем держави на міжнародному економічному ринку.

На основі механізмів самореалізації проходять процеси інституційних змін, які відбуваються безперервно. Облікову систему в площині інституціоналізму слід розглядати як економічний інститут, який постійно розвивається та являє собою систему теоретико-методичних і практичних концепцій формування інформації про діяльність суб'єкта господарювання. На основі критичної оцінки теоретичних концепцій українських вчених, чинної облікової практики та стану розвитку інституційних складових бухгалтерського обліку можна ідентифікувати основні елементи та побудувати схему загальної інституційної парадигми обліку, яка реалізується в Україні.

Відповідно до вищенаведеної парадигми, а також висновків, одержаних на основі критичного аналізу наукових публікацій українських і зарубіжних авторів можемо стверджувати, що в Україні в останні роки робиться акцент на удосконаленні системи обліку, яке базується на позиції про виникнення його нової філософії.

Соціальні інститути базуються на так званих “правилах гри”, які є центром інституційної теорії, котра зародилася наприкінці XIX – початку XX століть в працях Д. Норта (1993), Т. Веблена (1912) та інших відомих зарубіжних науковців. В Україні гарантом дотримання цих правил виступає держава, котра є

найвищою організацією з координації інституційних відносин, що формує універсальні “правила гри” та створює базу, яка, як очікується, буде збалансовувати конкурентне середовище.

Двома основними регулюючими рівнями нормативів, які визначають структуру, організацію, методологію та методикау обліку в держав є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та національні облікові стандарти, які представлені для двох підгалузей української економіки: виробничої сфери (Положення(стандарти) бухгалтерського обліку) та державного сектору економіки (Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі).

Рішення щодо стандартизації обліку ймовірно прийняте в Україні з кількох причин. Перша з них – це глобалізація економіки та орієнтація держави на європейську інтеграцію. Друга – зацікавленість у формуванні достовірної та зрозумілої звітності, що є основою зростання інвестиційної привабливості української економіки.

Вважаємо, що ще однією причиною стандартизації обліку, яка не репрезентована та мало досліджена, є показники економічного розвитку, що засвідчують доцільність такої уніфікації. Слід зауважити, що у виробничій сфері, і в державному секторі українські стандарти формувалися на засадах максимального врахування вимог міжнародних стандартів фінансової звітності. Для підтвердження нами проаналізовано динаміку ВВП кількох країн після прийняття ними облікових стандартів. Варто визнати, що в якості контрольних показників такого плану можуть виступати і обсяг отриманого прибутку, і обсяг сплачених до бюджету податків, і кількість суб’єктів господарювання в державі, і низка інших важливих економічних показників. Нами обрано за предмет дослідження показники ВВП, як найбільш поширений та доступний широкому загалу індикатор державного зростання.

Всім відомо, що специфічним і важливим регламентом, який характеризує облік і становить його основу в більшості країн світу є стандарти бухгалтерського обліку. Слід зауважити, що стандартизація обліку в різних

країнах здійснюється 2 шляхами: 1 – через прийняття національних стандартів, які базуються на положеннях МСФЗ; 2 – через законодавче закріплення окремою державою прийняття МСФЗ в якості основних регуляторів ведення обліку.

В Бразилії корпоративний закон 11,638, який був прийнятий у 2007 році та набрав чинності в 2008 році вимагає всіх бразильських компаній підготувати свою фінансову звітність відповідно до нового набору місцевих стандартів, які зараз випускаються і базуються на МСФЗ.

Наступний приклад - країна, яка очолила рейтинг найкращих країн для ведення бізнесу, складений журналом Forbes – Нова Зеландія. Цьогоріч вона очолила рейтинг завдяки прозорому та стабільному бізнес-клімату, який заохочує підприємництво.

Аналогічні показники можна простежити і по низці інших країн: Швейцарії, Німеччині, Норвегії, Швеції тощо. Щодо України, то цей приклад не такий яскравий, що є швидше винятком, аніж правилом. Але на це є свої причини, які слід детально дослідити.

31 березня 1999 наказом міністра фінансів України були введені перші 5 стандартів бухгалтерського обліку: П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; П(С)БО 2 «Баланс»; П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»; П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів»; П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал». Пізніше поступово приймалися нові стандарти й удосконалювалися старі. Однією з найбільш характерних тенденцій розвитку бухгалтерського обліку в Україні є активне просування ідей, закладених у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та звітності. Після прийняття національних стандартів (для виробничої сфери) в Україні, як і в інших країнах, відбувався ріст ВВП аж до 2008 р. Після 2008 р. динаміка ВВП характеризувалася двома спадами, які ми пов'язуємо з політичною ситуацією та військовими діями.

З наведеного аналізу можемо зробити висновок, що бухгалтерський облік є винятково важливою, специфічною та невід'ємною складовою світового економічного зростання, яка більш динамічно проявляє свій позитивний вплив,



якщо керується обліковими стандартами. Вони, як вагома інституційна складова, позначаються на показниках економічного розвитку, зокрема на обсязі ВВП.

Зрозуміло, що вважати аксіомою наведені аргументи досить дискусійна пропозиція. Однак вважаємо, що роль стандартизації в розвитку національних економік може бути доведено саме таким чином. Для більш деталізованих оцінок і врахування інших чинників впливу на такий показник, як ВВП, необхідні подальші наукові дослідницькі пошуки. Не менш важливо обґрунтувати й запропонувати інші підходи та критерії проведення оцінки впливу інституалізації обліку (в нашому випадку такої її складової як стандартизація) на економіку країни.

### Список використаних джерел

1. Бенько І.Д., Хорунжак Н. М. Гармонізація та стандартизація української системи обліку як необхідна умова ефективного розвитку вітчизняної економіки. Бухгалтерський облік та господарський контроль: минуле, сучасне, майбутнє : тези доп. Міжнар. наук. конф., 16–17 трав. 2002 р. Житомир : ЖІТІ, 2002. С. 9–12.
2. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки. Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/798/37/>
3. Колеснікова О.М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах інституційних змін. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181 (3). С. 111–115.
4. Мельничук Б.В. Проблеми запровадження МСФЗ в Україні: інституційний підхід. <http://magazine.faaf.org.ua/problemi-zaprovadzheniya-msfz-v-ukraini-institucionalniy-pidhid.html>
5. Семенишена Н.В. Бухгалтерський облік і фінансова звітність : проблеми гармонізації з МСФЗ. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Фінанси і кредит. 2013. Вип. 2. С.138–144.
6. Semenushena, N., Khorunzhak, N., Zadorozhnyi, Z.-M. (2020). The institutionalization of Accounting: the Impact of National Standards on the Development of Economies. *Independent Journal of Management & Production*, 11(8), 695-711. DOI: [dx.doi.org/10.14807/ijmp.v11i8.1228](https://doi.org/10.14807/ijmp.v11i8.1228).